

Constantin PARASCHIVESCU

Tendințe contemporane

Brașovul, căruia prefectul îi dorește să fie „una dintre capitalele culturale importante în peisajul artistic național”, a găzduit între 12–20 noiembrie a.c. a 14-a ediție a „Festivalului de Dramaturgie Contemporană”. O „nebungie frumoasă”, „prelungirea iluziei că suntem oameni”, spunea tânărul director Claudiu Goga, acum când trăim într-o lume unde este posibil 11 septembrie” (și, mai nou, 22 octombrie). Aflat pentru prima dată și în calitate de director al Festivalului, cu răspunderea alcătuirii programului și a coordonării tuturor meandrelor organizatorice, domnul Goga s-a descurcat bine, fără nici un sprijin din partea Ministerului Culturii, ci numai al unor factori din urbe, principalii fiind Consiliul Local și fundația Transilvania Expres. Douăsprezece spectacole în nouă zile, nouă teatre – șase din București (Național, „Bulandra”, Odeon, „Nottara”, Mic, Comedie), două din Târgu Mureș, Brăila plus teatrul gazdă. În competiție, zece piese și spectacole, evaluate de un juriu compus din cinci persoane, regizorul și profesorul universitar Valeriu Moisescu (președinte), actorul Mihai Fotino, dramaturgul Dumitru Solomon și criticii Alice Georgescu, Marină Constantinescu.

Subliniez de la început că unul dintre semnele reușitei a fost prezența constantă a publicului, care a umplut seară de seară sala mare de 800 de locuri a Teatrului „Sică Alexandrescu”, dar și la un spectacol de amiază și la cele două din Studio 82. Ceea ce se pare că a adus și un câștig financiar. Un semn mai îmbucurător pentru comentator e de ordin artistic, Festivalul reflectând, prin program și varietatea limbajului scenic, principalele tendințe ale literaturii dramatice contemporane și ale modalităților moderne de expresie. Din perspectiva cărora nu s-ar putea spune că un spectacol n-ar fi fost ilustrativ; mai mult sau mai puțin împlinit, însă, da. Acum când scriu – e adevărat și sub impresia fascinantului spectacol al teatrului-gazdă, distins cu Marele Premiu, *Blestemul lui Mercuțio* de Grigori Gorin – sunt tentat să văd aceste tendințe situându-se pe un versant descrescător de limbaj literar, ca sub blestemul eroului citat, care atinge suflarea planetei, concomitent cu – paradoxal – versantul ascendent pe care suie limbajul scenic în expresii moderne de metaforă, simboluri, suprarealism, rafinament stilistic. De la absurdul secolului trecut, care la jumătatea lui viza lipsa de comunicare și vidul existențial (Eugen Ionescu, Mrožek), s-a ajuns la derizoriul semnalat la sfârșit, de incoerență, violență de limbaj, sodomie, excесе erotice, puse în discuție și la colocviul organizat într-o dimineață pe tema „Dramaturgia contemporană românească și universală pe scenele românești”. Le regăsesc și în dezbaterile Festivalului Național de Teatru din decembrie, sintetizate în formula, nouă și ea, „Tinerii creatori între neobrutalism și noua sentimentatitate”. În ce privește prezența dramaturgiei contemporane românești pe scene, subiectul, când nu e prilej de butade (care dramaturgie? nu există!), e simptomatic pentru subiectivitatea generalizată a realizatorilor, care o iau în seamă pe fărâme (câteva pagini).

Diversitatea opțiunilor și aria de expresie artistică, extinsă pe tot atâtea registre câte personalități le-au creat, au dat festivalului atribut de oglindă incitantă sub semnul esteticii spectacolului contemporan. De la nucleul de vrajă

al jocului total din spectacolul distins cu Marele Premiu (*Blestemul lui Mercuțio*), la expresivitatea mijloacelor scenice și coerența viziunii unor tineri regizori îndrăzneți în transpunerea unor texte incomode, distinși cu premii speciale (Sorin Militaru pentru *Genocid sau ficatul meu e fără rost* de Werner Schwab, Radu Apostol pe un text fără substanță, *Drept ca o linie* de Luis Alfaro), e un evantai care cuprinde pregnanță psihologică (Dominic Dembinski, *Moartea unui comis-voiajor* de Arthur Miller), savoare comică (Horațiu Mălăele, *Bani din cer* de Ray Cooney), realism dramatic (Claudiu Goga, *Romeo și Jeanette* de Jean Anouilh), sensibilitate compozițională (Alexandru Berceanu, *Uzina de plăceri* de Valentin Nicolau). Din ale lui raze se conturează și teatralitatea în parte reliefată la *Tango* de Mrožek (Gelu Colceag) *Cântăreața cheală* de Eugen Ionescu (Cristian Ioan) și *Popcorn* de Ben Elton (Răzvan Săvescu, inspirat, dar cu decibeli excesivi în exprimare).

Duburile fanteziei

Medicul rus Grigori Gorin (1940–2000) a scris câteva fantezii dramatice care l-au făcut cunoscut și apreciat pentru originalitate în prelucrarea unor teme, personaje și personalități literare – Swift, Münchhausen, Till Eulenspiegel etc. Unul dintre regizorii cu care a lucrat, Mark Zaharov, le numește „fantezii comice” și îl situează în descendența lui Mihail Bulgakov, Evgheni Șvarț, Nikolai Erdman. „El simte teatrul în toată misterioasa lui varietate, iar gândirea sa de dramaturg este inseparabilă de cea regizorală”, zice Zaharov. Și, într-adevăr, un ochi de regizor se simte că e ațintit asupra subiectelor pe care le imaginează, pornind de la un ilustru pretext literar, pentru că textele lui – vreo două din câte cunoaștem – au o specifică structură teatrală, că parcă se joacă singure. Le vezi desfășurându-se ca un spectacol unde pagina e scena. Și scena e mișcare, inventivitate, neprevăzut. Nu prelucrare propriu-zisă a temelor și figurilor celebre, ci dezvoltare în spirit european a unor motive și ecouri ale universului spiritual de altădată, în condiții în care transpunerea lor acum suferă evidente mutații, de perspectivă, interpretare, în general parodice. *Blestemul lui Mercuțio*, se pare ultima (scrisă în 1999), continuă povestea eroilor shakespearieni Romeo și Julieta, situând-o alegoric tot la Verona, dar evident cu moravuri, metehne și întrupări din zilele noastre, chiar dacă se numesc *Ducele*, *Montecchi* și *Capuletti*, *părintele Lorenzo*, *Rozalina*, *Antonio* sau *Romeo*. Continuă, contrazicând finalul tragediei lui Shakespeare, când cele două familii rivale, îndoliate, se leagă să se lepede de ură în fața trupurilor neînsuflite ale odraslelor lor. Gorin invocă blestemul lui *Mercuțio* și dezvăluie proliferarea paroxistică a urii. „Vrajbă cumplită”, „flagel”, „nimeni nu poate opri șuvoaiile de sânge/ să curgă în crâncenul măcel” zice de la început un personaj numit *Corul*.

Ne întrebăm, firește, care e blestemul lui *Mercuțio*? Ucis în actul doi de Tybalt în tragedia shakespeariană, el, prieten al lui *Romeo*, condamnă vechea ură a celor două neamuri și, înainte de a încheia cu „gluma vieții”, rostește sângărând: „Să vă mănânce ciurma! / Da, neamurile voastre au făcut/ Din mine-ospăț de viermi”. Dar e vorba numai de Verona acum? de două familii? E vorba de neamurile care se tot urăsc de-a lungul secolelor și nimeni nu mai poate opri șuvoiul de sânge din „crâncenul măcel” care cuprinde planeta. Nimeni? Numai teatrul...ficțiunea, cugetul care se salvează prin iubire. Noi